

Обидва месники все-таки стали на шлях духовно-морального катарсису, дійшовши до внутрішньої упорядкованості, душевної гармонії, яка виникла завдяки домінуванню вищих, загальнолюдських ідеалів у душі людини. Під час катарсису відбулося розширення меж індивідуальної свідомості до загальної. Таке розширення свідомості по-новому висвітлює їхній індивідуальний досвід, минуле, допомогло їм помітити свої відхилення і свої згубні наслідки.

Але «людина втягає в себе все, що складає душу її народу, славу його перемог, сором його поразок, гіркоту його рабства, скорботу й радість усіх попередніх поколінь» [2, с.10].

Список використаних джерел:

1. Зимомря М. Вершинні виміри життя / М. Зимомря. — Всесвіт. — 1984. — №12. — С. 169-170.
2. Митрополит Іларіон Книга нашого буття на чужині / І. Огієнко // Ідеологічно-історичні нарис. — Вінніпег : Українське Наукове Богословське Товариство, 1956. — 167 с.
3. Наливайко Д. К.-Е. Француз і його роман «За правду» / Дмитро Наливайко // Француз Карл-Еміль За правду. — К. : Дніпро, 1970. — С. 342-351.
4. Старицький М. Юрко Довбиш : [драма] / М. Старицький // Твори : у восьми томах. — К. : Дніпро, 1964. — Т. 3. — С. 223-291.
5. Француз К.-Е. За правду : [роман] / К.-Е. Француз. — К. : Дніпро, 1970. — 352 с.

The article researches the problem of the national struggle of the Ukrainian people against foreign invaders (for example, a comparative analysis dramatic work by M. Starytskyj «Jurko Dovbysh» which was written from the borrowed plot of the novel «For truth» by K.-E. Frantsoz). The focus is on the topic of people's avengers, as spokesmen for national freedom.

Key words: historical figure, drama, borrowed plot, the novel, the national consciousness.

Отримано: 19.03.2015 р.

УДК 655.254.22

Н. М. Дзюбак

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка

САМОРЕДАГУВАННЯ ЯК СПОСІБ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ АВТОРСЬКОГО ТЕКСТУ

У статті на основі сучасних здобутків вітчизняної та зарубіжної едитології розглянуто процес авторського редагування. Саморедагування визначено як первинний етап удосконалення тексту. З'ясовано, що можливість та особливості роботи над власним текстом залежать від аспекту редагування. Описано основні етапи саморедагування: аналіз, оцінка, виправлення. На основі настанов І.І. Огієнка розроблено рекомендації щодо саморедагування.

Ключові слова: авторське редагування, саморедагування, авторський текст, аналіз, оцінка, виправлення авторського оригіналу.

Редагування – це своєрідний вид літературної діяльності, спрямований на удосконалення авторського тексту. Окремі дослідники помилково зводять процес редагування до перевірки тексту і виправлення помилок [1, с.1021].

Щоб отримати якісний результат, редактор повинен не лише перевірити текст на відповідність чинним нормам, а й вирішити низку творчих завдань, виступити у ролі дослідника. Цілком слушно З.В. Партико предметом редагування вважає «приведення об'єкта редагування у відповідність із чинними у певний час у конкретному суспільстві нормами, а також його творчу оптимізацію, метою якої є отримання заданого соціального ефекту» [8, с.32-33].

Теоретичні засади редагування знаходимо у працях І.Я. Франка, І.І. Огієнка, Д.С. Григораша, М.П. Синкевича, М.Д. Феллера, Н.В. Зелінської, А.О. Капелюшного, В.В. Різуна З.В. Партика та ін. Сьогодні багато уваги науковці приділяють змістові редагування, історії його розвитку, методологічним основам, аспектам і нормативній базі. Досить детально описано й об'єкт редагування. Однак дослідники залишають поза увагою процес саморедагування, що є важливим та необхідним етапом удосконалення авторського тексту. Саме це зумовило актуальність нашої наукової розвідки.

Мета статті – розкрити сутність процесу саморедагування, а також визначити теоретичну та методичну базу авторського редагування тексту.

Реалізація мети передбачає виконання таких часткових **завдань**:

1. Опрацювати та провести аналіз наукової й навчально-методичної літератури з теми дослідження.
2. З'ясувати сутність процесу саморедагування.
3. Визначення основні етапи роботи з самоудосконалення повідомлення.
4. Розробити рекомендацій авторові щодо редагування власного тексту.

Авторське редагування є первинним етапом удосконалення тексту. Воно передбачає саморецензування тексту, його творче удосконалення, перевірку і виправлення з метою оптимізації рукопису й приведення до такого стану, коли можна прилюднити працю шляхом друкування чи обговорення. Як і редагування, саморедагування передбачає удосконалення не лише змісту, а й форми авторського тексту.

У зарубіжній едитології знаходимо різні погляди щодо ефективності процесу саморедагування. Представники Європейської школи заперечують ефективність авторського редагування. Вони вважають, що редагування тексту – досить відповідальний і складний процес, якісно виконувати який здатний лише фаховий редактор. Однак до авторів вони ставляться досить демократично: авторські недогляди завжди може виправити професійний редактор. Науковці Американської школи не заперечують ефективності фахового редагування, однак стимулюють право автора на самовдосконалення оригіналу досить нетрадиційним способом: якщо автор створює неякісний продукт, вони шукають іншого автора.

Немає єдиної думки щодо ефективності авторського редагування й у вітчизняній едитології. М.П. Сенкевич, М.Д. Феллер, Н.В. Зелінська, Р.Г. Іванченко, З.В. Партико та інші науковці великого значення надають психолінгвістичним засадам редагування. Вони підтримують думку представників Європейської школи і вважають, «що автори ніколи стовідсотково не можуть уявити той код передачі повідомлення, ті норми, час, місце, ситуацію, тезаурус і механізм сприйняття, які будуть у реципієнтів... Редактор завжди є власне, першим реципієнтом повідомлення і наче випробовує його сприйняття на самому собі. Тому авторське саморедагування повідомлень на потрібному для реципієнтів рівні ефективності є принципово неможливим» [8, с.311]. Інші вважають процес авторського редагування важливим та необхідним етапом загальної роботи над удосконаленням тексту. При цьому велику увагу приділяють навчанню авторів основам редагування, створюють з цієї метою низку підручників, навчально-методичних посібників, довідників, енциклопедій [4].

Ми дотримуємося думки, що процес саморедагування не варто заперечувати й категорично відкидати, адже будь-який поважний автор не дозволить своїй праці побачити світ без остаточного її вичитування, шліфування, удосконалення. При цьому цілком поділяємо думку І.І. Огієнка про те, що «мовним редактором, як і коректором при виданні, мусить бути тільки особа, що досконало знає свою соборну літературну мову й вимову та свій соборний правопис, яка також глибоко розуміє свої рідномовні обов'язки» [7, с. 17].

Можливість та особливості процесу саморедагування залежить від конкретного аспекту роботи над текстом. Аспект редагування – це удосконалення повідомлення на основі якогось одного чи одночасно кількох видів норм. Виокремлюють такі аспекти редагування:

- літературне: М.П. Сенкевич і М.Д. Феллер вважають, що сутність цього різновиду редагування – «редагування мови і стилю твору» [10, с.5]. Щоправда, одразу вони як синонім до «літературного редагування» вживають термін «літературне опрацювання», що, на наш погляд, найповніше визначає зміст цього поняття. У наш час досить поширеним є уявлення: що літературне редагування – це виправлення помилок (фактичних, логічних, мовностилістичних), що здійснюють одночасно на основі кількох видів норм: інформаційних, композиційних, логічних, лінгвістичних і психолінгвістичних;
- технічне: опрацювання тексту чи видання на основі поліграфічних норм або норм, які встановлює технічне обладнання чи технологія електронних засобів масової інформації;
- політичне: цей вид редагування більшість дослідників вважають пережитком тоталітарного режиму. Зміст такого редагування – перевірка тексту на відповідність політичним нормам;
- художнє: має за основу естетичні норми;
- наукове: здійснюється на основі норм тієї науки, фактичний матеріал якої описують у повідомленні.

Більшість зазначених аспектів передбачають досконале володіння нормативною базою редагування, а також знання чинних стандартів. Таку роботу якісно можуть виконувати лише досвідчені фахівці. Як правило, науковим редагуванням займаються фахівці тієї чи тієї галузі знань (науковці), а не професійні редактори. Саморедагування повністю чи частково можливе лише під час літературного, політичного та художнього редагування.

Досвідчені редактори радять перед тим як редагувати власний твір зачекати стільки часу, щоб забути підготовлене (це період від кількох місяців до року). Якщо ж дотриматися цих вимог неможливо, авторові потрібно зосередитися на редакційних нормах. Ще однією умовою якісного саморедагування є повне завершення роботи над текстом. Такі вимоги дозволяють сприймати власний твір відсторонено, тобто з позиції реципієнта. Однак при цьому науковці не відкидають можливості саморедагування окремих розділів одразу після їх написання.

Увесь процес саморедагування можна поділити на три етапи: аналіз, оцінка і виправлення первинного мовного твору, що зводяться до процедур контролю та удосконалення тексту. Усі ці етапи настільки взаємопов'язані, що часто протікають паралельно.

Самоаналіз та оцінка відбуваються шляхом здійснення операцій професійного читання рукопису. Як правило, читати власний продукт слід не менше трьох разів. Первинне читання є ознайомлювальним, це швидкий перегляд тексту з метою визначення загального змісту (сенсу), мети, концепції та компози-

ції. Вторинне читання (аналітичне) потребує від автора максимальної концентрації уваги, уміння визначати структурні частини, зіставляти їх між собою. Акцент треба зробити на уважне, поглиблене і до певної міри прискіпливо-критичне прочитання тексту з установкою на можливу помилку. Під час аналітичного читання переходимо від форми до змісту: визначаємо значеннєві частини, встановлюємо їхній взаємозв'язок, усуваємо дублювання, неточності та помилки, логічні розбіжності, аналогічні приклади. При цьому слід робити помітки на полях, вносити правки у текст тощо.

Після аналітичного читання йде етап виправлення тексту. Вносити правки доцільно тільки тоді, коли чітко визначено недоліки тексту і способи їх усунення. При цьому досить прискіпливо слід оцінювати вагомість кожного виправлення. Під час внесення правок слід пам'ятати, що виправлений фрагмент – частина цілого, тому потрібно стежити, щоб правка не спричинила інших неточностей.

Після виправлення відбувається третє читання, що має назву «шліфувальне». Мета шліфувального читання – визначити, наскільки якісно був виправлений текст. На цьому етапі формується кінцевий результат саморедагування – завершений мовний добуток, основними властивостями якого є інформативність, цілісність, зв'язність, літературна обробленість.

Рекомендації більшості фахівців щодо самовдосконалення тексту зводяться до уважного вичитування матеріалу і виправлення фактичних, логічних, смислових, стилістичних, орфографічних, граматичних і технічних помилок. Більш детальні настанови авторам і редакторам залишив І.І. Огієнко, що мають назву «Десять заповідей простого писання і редагування», зокрема:

1. Ясний і простий стиль – то найкращий стиль.
2. Пильнуймо писати так, щоб усі зрозуміли написане.
3. Думаймо про це, починаючи писати чи редагувати.
4. Ніколи не забуваймо про те, що наше писання може читати навіть не зовсім підготовлений читач.
5. «Популярний» виклад корисніший за «науковий».
6. Нема стилю «наукового» й «ненаукового» – є тільки стиль ясний і неясний.
7. Хто пише неясно, той проповідує в пустелі.
8. Поділ способів думання на «інтелігентський» і «народний» є некоректним.
9. «Інтелігентського» способу думання широка публіка не розуміє.
10. «Інтелігентський» спосіб писання і редагування шкодить розвитку нашої культури, бо його розуміє тільки обмежене коло читачів; кожен працівник пера мусить дбати, аби у його писаннях переважав спосіб простий і ясний.

Ці прості й доступні правила цілком відбивають цілі саморедагування – удосконалення повідомлення з метою підвищення ефективності його сприйняття; «переклад» тексту з внутрішньої мови автора на зовнішню мову реципієнта; «прив'язування» повідомлення до конкретних умов акту його сприймання (часу, місця, обставин тощо); оптимізацію повідомлення за низкою параметрів, тобто його творче удосконалення.

Робота з редагування власного тексту висуває високі вимоги до автора, потребує від нього досконалого і точного знання усіх рівнів мови, чинного правопису, бездоганного чуття стилю, тренованої пам'яті та уваги. Крім того саморедактор повинен володіти великим словниковим запасом, орієнтуватися у виборі мовних засобів, працювати з допоміжною літературою (словниками, довідниками тощо). Навички редагування можна покращити лише за умови регулярного тренінгу, постійної роботи над собою. Усі ці вимоги створюють

підґрунтя для постійного самовдосконалення, розвитку не лише авторських і редакторських здібностей, а й витривалості, допитливості тощо.

Нові технічні можливості для саморедагування створює робота з текстовим редактором. Виправлення орфографічних помилок, хибних перекладів і композиційних недоліків – далеко не повний перелік завдань, що вирішує комп'ютер. Однак слід пам'ятати про проблеми штучного інтелекту і не покладатися повністю на здобутки науково-технічного прогресу, знімаючи із себе відповідальність.

Певну специфіку має саморедагування колективних праць. Цю функцію зазвичай бере на себе керівник авторського колективу або науковець, під редакцією якого готується дослідження. Тут завдання полягає в тому, щоб забезпечити більш-менш однаковий стиль викладу матеріалу, уніфікувати оформлення всіх структурних частин, прибрати різного роду кострубатості. При цьому важливо правильно побудувати стосунки з кожним співавтором, погодити з ним внесені корективи, зберегти його обличчя. Практика знає також приклади колективного редагування узагальнюючих праць, що теж вимагає високої редакторської культури і такту керівника колективу.

А отже, саморедагування – це первинний етап роботи з удосконалення тексту. Його зміст визначається залежно від аспекту роботи над текстом. Авторське редагування складається із трьох етапів: аналізу-оцінки-виправлення повідомлення. Кожний з цих етапів передбачає комплекс процедур з опрацювання тексту, однак вони настільки пов'язані, що потребують одночасного виконання. Така робота над власним повідомленням створює широкі можливості для розвитку та удосконалення не лише редакторських, а й авторських здібностей.

Список використаних джерел:

1. Великий тлумачний словник української мови / укладач і головний редактор В.Т. Бусел. – К. : Ірпінь : ВТФ «Перун», 2009. – 1736 с.
2. Зелінська Н.В. Теоретичні засади роботи редактора над літературною формою тексту (літературне опрацювання тексту) / Н.В.Зелінська. – К. : УМК ВО, 1989. – С. 4-5.
3. Іванченко Р.Г. Літературне редагування / Р.Г. Іванченко. – К. : Вища школа, 1983. – 247 с.
4. Карпенко В.О. Основи редакторської майстерності: Теорія, методика, практика / В.О. Карпенко. – К. : Ун-т «Україна», 2007. – 431 с.
5. Науковий інструментарій українознавця. – К., 2012. – 368 с.
6. Накорякова К.М. Литературное редактирование материалов массовой информации : уч. пос. / К.М. Накорякова. – М. : Изд-во МГУ, 1994. – 189 с.
7. Огієнко І.І. Наука про рідномовні обов'язки / І.І. Огієнко. – Л. : УАД: Фенікс, 1995. – С. 15-23.
8. Партико З.В. Загальне редагування: нормативні основи : навч. посіб. / З.В. Партико. – Львів, 2006. – 416 с.
9. Різун В.В. Літературне редагування / В.В.Різун. – К. : Либідь, 1996. – 226 с.
10. Сенкевич М.П. Литературное редактирование (Лингвостилистические основы) / М.П. Сенкевич, М.Д. Феллер. – М. : Высш. шк., 1968. – С. 5-45.
11. Терехова В.С. Литературное редактирование / В.С. Терехова. – Л. : Изд-во Ленингр. ун-та, 1975. – С. 3-18.
12. Феллер М.Д. Эффективность сообщения и литературный аспект редактирования / М.Д. Феллер. – Львів : Вища шк., 1978. – С. 5-9.

In the article on the basis of modern achievements of domestic and foreign edytolohiya the process of the author editing is considered. Copyright edit certainly as the primary stage of improvement of text. It is found out, that possibility and features of

prosecution of own text depend on the aspect of editing. The basic stages of editing are described: analysis, estimation, correction. On the basis of settings of I.I. Ogienko recommendations are developed in relation to copyright edit.

Key words: authorial editing, copyright edit, authorial text, analysis, estimation, correction of authorial original.

Отримано: 31.01.2015 р.

УДК 811.112.2'06

В. О. Казимір

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка

ДО ПИТАННЯ МОВНОЇ СИТУАЦІЇ ТА МОВНОЇ ПОЛІТИКИ В СУЧАСНІЙ НІМЕЧЧИНІ

У статті розглядаються проблеми нинішнього стану німецької мови, мовної ситуації, національної свідомості та мовної політики в сучасній Німеччині.

Ключові слова: динаміка мови, мовна ситуація, національна свідомість, мовна політика.

Переміщення людини і всього людського в центр лінгвістичної уваги спричинили перегляд багатьох аксіом мовознавства, зокрема ревізію лінгвосоціотичних і семантичних догматів. Визначилася й утвердилася настанова на розгляд мовної форми як відображення структур людської свідомості, мислення та пізнання. Тому лінгвісти намагаються сьогодні виявити глибинний зв'язок людської свідомості з мовними формами, простежити «модус» відбиття характеру пізнання та сприйняття світу в глибинних мовних категоріях (ментальних утвореннях), що належать до сфери позасвідомого. У працях останнього часу (Г. Вежбицької, Т.В. Радзівської, Н.Д. АрутюнОВОЇ, В.М. Телія, О.С. Яковлевої, Ю.С. Степанова, В.М. Топорова, Т.І. Вендіної, О.В. Урисона тощо) автори намагаються дослідити «мову культури», реконструювати мовну етнічну свідомість, виявити культурно-мовні національні стереотипи, визначити взаємовплив мови та духовної культури?

Мова є одним із найскладніших об'єктів пізнання, оскільки вона сама виступає одним із знарядь пізнавальної діяльності, тобто фіксує пізнавану дійсність [21, с.6]. Розвиток лінгвістики ХХ ст. характеризується зростанням інтересу до проблем сутності та чинників мовної еволюції. Будь-яка мова як складна система систем перебуває в умовах постійного розвитку і вдосконалення, змінюється в просторі й часі.

«Мова є цілком своєрідною функціональною системою, яку не можна поставити в один ряд з жодним іншим явищем духовного чи матеріального світу. Природний зв'язок мови з мисленням, поєднання в акті мовлення матеріального та ідеального начал визначає виняткову поліфункціональність цієї знакової системи, зумовлює суттєві своєрідності в еволюції рівневих складових мови і мовної системи в цілому» [2, с.6]. Отже, мова як склад неструктурована, поліфункціональна система постійно еволюціонує під впливом цілої низки зовнішніх та внутрішніх чинників. Дія цих чинників або, як їх називає Б.М. Головін умов, завжди здійснюється комплексно, оскільки будь-які зміни в мові відбуваються за певних внутрішніх та зовнішніх умов одночасно. Внутрішні умови мовних змін визначаються системними зв'язками та відношеннями, що діють у самій мові, а також знаковим матеріалом, що є в її розпорядженні. Зовнішні умови залежать від зв'язку та